

POLITECHNIKA
OPOLSKA

PRZEGLĄD NAUK STOSOWANYCH

pod redakcją
Jolanty Maj
Filipa Tereszkiwicza

nr **21**

Wydział Ekonomii i Zarządzania
Opole, 2018

Politechnika Opolska

Przegląd Nauk Stosowanych

Nr 21 (4)

ISSN 2353-8899

Przegląd Nauk Stosowanych

Nr 21 (4)

pod redakcją
Jolanty Maj
Filipa Tereszkiewicza

Opole 2018

Przegląd Nauk Stosowanych Nr 21 (4)

Redakcja: Jolanta Maj, Filip Tereszkievicz

Wszystkie artykuły zostały ocenione przez dwóch niezależnych recenzentów

All contributions have been reviewed by two independent reviewers

Komitet Naukowy czasopisma:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący) dr inż. Małgorzata Adamska,
dr hab. Maria Bernat, dr Ewa Golbik-Madej, dr Anna Jasińska-Biliczak,
dr hab. Izabela Jonek-Kowalska, dr inż. Brygida Klemens, dr hab. Barbara
Kryk, dr Małgorzata Król, dr hab. Aleksandra Kuzior, prof. dr hab. Krzysztof
Malik, dr hab. Mirosława Michalska-Suchanek, Roland Moraru, PhD.
Prof. (Rumunia), doc. PhDr. Michal Oláh PhD (Słowacja),
Volodymyr O. Onyshchenko, Ph.D. Prof. (Ukraina),
dr hab. Kazimierz Rędziński, dr Alina Rydzewska,
dr hab. Brygida Solga, dr inż. Marzena Szewczuk-Stępień,
dr hab. Urszula Szuścik, doc. PhDr. ThDr. Pavol Tománek, PhD (Słowacja),
PhDr. Jiří Tuma, PhD (Republika Czeska), dr hab. inż. Janusz Wielki

Komitet Redakcyjny:

dr hab. Mariusz Zieliński (przewodniczący) dr inż. Małgorzata Adamska, dr
hab. Maria Bernat, prof. dr hab. Krzysztof Malik, dr hab. inż. Janusz Wielki,
dr Agnieszka Janeta (sekretarz)

Recenzenci: Michał Bartoszewicz, Błażej Choroś, Anna Dolot,
Patrycja Grzebyk, Izabela Jonek-Kowalska, Paweł Kuczma,
Małgorzata Król, Sabina Kubiciel-Lodzińska, Bartosz Maziarz,
Katarzyna Mazur-Kajta, Michał Niebylski, Diana Rokita-Poskart, Brygida
Solga, Monika Sus, Monika Szymura, Filip Tereszkievicz, Piotr Zamelski

Copyright by Politechnika Opolska 2018

Projekt okładki: Krzysztof Kasza

Opracowanie graficzne: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej

Wydanie I, 2018 r.

ISSN 2353-8899

Spis treści

Jolanta MAJ, Filip TERESZKIEWICZ SŁOWO WSTĘPNE.....	5
Marek DANIKOWSKI PRAWO UE A ZAANGAŻOWANIE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH W KONFLIKTY ZBROJNE	11
Paweł Jakub SZEWCZYK ROLA SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY W PROCESIE MIĘDZYREGIONALNEJ INTEGRACJI	27
Stefan Marek GROCHALSKI PRZESTRZENNE OGRANICZENIE TEATRU WOJNY W KONTEKŚCIE PRAW I OBOWIĄZKÓW PAŃSTW NEUTRALNYCH.....	39
Katarzyna GROTT, Maciej SZOSTAK GWARANCJE BEZPIECZEŃSTWA OBIEGU DOKUMENTÓW W SĄDACH ADMINISTRACYJNYCH.....	51
Mariusz ZIELIŃSKI, Sandra GAŚSIOR ZRÓŻNICOWANIE DZIAŁAŃ MOBBINGOWYCH W ZALEŻNOŚCI OD PŁCI I WYKSZTAŁCENIA PRACOWNIKÓW.....	81
Natalia BOICHUK WYBRANE MAKROEKONOMICZNE DETERMINANTY IMIGRACJI UKRA- IŃCÓW DO POLSKI.....	93

SŁOWO WSTĘPNE

Dwudziesty pierwszy numer kwartalnika „Przeglądu Nauk Stosowanych” ma charakter przekrojowy. Obejmuje sześć artykułów, a ich tematyka pozwoliła na wydzielenie dwóch części. Pierwsza z nich koncentruje się przede wszystkim na obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Zawiera on artykuły przygotowane przez pracowników Zakładu Prawa Międzynarodowego i Unijnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz Katedry Kryminologii i Nauk o Bezpieczeństwie Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Afiliacja Autorów jednoznacznie wskazuje, iż zaprezentowane w tej części artykuły mieszczą się w obszarze nauk prawnych, co determinuje ich charakter i metodologię. Druga część artykułów koncentruje się na wpływie zmiennych społeczno-demograficznych na procesy ekonomiczne oraz zarządzanie organizacją. Zawiera artykuły opracowane przez pracowników i doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytetu Opolskiego i Politechniki Opolskiej.

Część pierwszą bieżącego numeru „Przeglądu Nauk Stosowanych” rozpoczyna artykuł Stefana Marka Grochalskiego pt. „Przestrzenne ograniczenie teatru wojny w kontekście praw i obowiązków państw neutralnych”. Autor kontynuuje w nim swoje rozważania zapoczątkowane publikacją „Neutralność państwa jako kategoria prawa. Aspekt historyczny i współczesny” [Grochalski, 2018]. W obu artykułach podkreśla konieczność przeanalizowania na nowo prawnomiędzynarodowej instytucji neutralności państwa przede wszystkim ze względu na nasilające się prawdopodobieństwo wybuchu konfliktów zbrojnych o charakterze lokalnym i regionalnym. W artykule opublikowanym w niniejszym numerze „Przeglądu Nauk Stosowanych” koncentruje się on przede wszystkim na prawnej analizie pojęcia państwa neutralnego, a także praw i obowiązków wynikających z tego statusu. W konkluzjach Autor zauważa, że wobec ewolucji sposobu prowadzenia wojny, w tym wzrostu znaczenia tzw. agresji hybrydowej, kategoria państwa neutralnego może z czasem utracić rację bytu. Zbliżonej tematyki dotyczy artykuł Marka Danikowskiego pt. „Prawo UE a zaangażowanie państw członkowskich w konflikty zbrojne”. Autor kontynuuje w nim swoje badania nad działaniami zewnętrznymi UE [Danikowski, 2017], koncentrując się w tym przypadku na potencjale wspólnoty i jej państw członkowskich do odgrywania istotnej roli w zakresie bezpieczeństwa regionalnego i światowego. Zauważa on, że Unia dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego staje się jednocześnie istotnym podmiotem w rozwiązywaniu konfliktów w swoim najbliższym otoczeniu międzynarodowym. Tym samym jej zaangażowanie w konflikty zbrojne ma charakter przede wszystkim prewencyjny i stabilizacyjny. W konkluzjach Autor wskazuje, że Unia odgrywa na arenie międzynarodowej rolę tzw. *global conflict managera*. Z kolei artykuł Pawła Szewczyka „Rola Szanghajskiej Organizacji Współpracy w procesie międzyregionalnej integracji” odchodzi od rozważań dotyczących konfliktów zbrojnych, pozostając jednak w obszarze

prawa międzynarodowego publicznego. Autor licznych publikacji z zakresu prawa międzynarodowego publicznego [Szewczyk, 2017; Szewczyk, 2018], w opisie tym razem charakter prawny, zakres działania oraz kompetencje Szanghajskej Organizacji Współpracy. W swojej analizie opiera się głównie na rosyjskojęzycznych materiałach źródłowych, wprowadzając je tym samym do polskiego dyskursu naukowego. Przeprowadzone badania pozwoliły mu dojść do wniosku, że Szanghajska Organizacja Współpracy nie została wyposażona w przesadnie szerokie kompetencje, zwłaszcza jeżeli porówna się ją do innych tego typu podmiotów. Tym samym, według Autora, będzie utrudnione osiągnięcie zakładanych przez jej państwa członkowskie celów gospodarczych i politycznych, co każe mu postawić pytanie o sens jej powołania. Kończący część pierwszą artykuł Katarzyny Grott i Macieja Szostaka odchodzi od prawa międzynarodowego publicznego, pozostając jednak w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Przedstawiciele Uniwersytetu Wrocławskiego analizują gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów w sądach administracyjnych. Temat ten jest kontynuacją badań, których wyniki zostały opublikowane w artykule „Bezpieczeństwo obiegu dokumentów w sądach administracyjnych” [Grott, Szostak, 2017]. Artykuł ma charakter *stricte* prawniczy i bazuje głównie na obowiązujących aktach prawnych oraz orzecznictwie sądowym. Autorzy analizują gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów w procedurze prawnosądowej a także w ramach dostępu do informacji publicznej. Ponadto opisują procedurę postępowania z aktami sądowymi po zakończeniu postępowania sędziowsko-administracyjnego. W podsumowaniu Autorzy zauważają, że istniejące przepisy prawne zapewniają gwarancje bezpieczeństwa obiegu dokumentów na każdym etapie postępowania przed sądami administracyjnymi. Mankamentem istniejących regulacji jest jednak ich zdaniem brak szczegółowych unormowań dotyczących udostępniania stronie skarżącej danych osobowo-adresowych uczestników postępowania sądowego.

Drugą część numeru otwiera artykuł Mariusza Zielińskiego i Sandry Gąsior pt. „Zróżnicowanie działań mobbingowych w zależności od płci i wykształcenia pracownika”. Artykuł stanowi rozwinięcie tematyki społecznie (nie)odpowiedzialnych przedsiębiorstw, podejmowanej przez autorów [Zieliński, 2016; Zieliński, Jonek-Kowalska, 2017]. Autorzy podjęli się próby oszacowania skali jak również intensywności mobbingu w polskich organizacjach. Wyniki badań pokazują, że o ile częściej na działania mobbingowe wskazywali mężczyźni o tyle intensywność działań mobbingowych była wyższa wśród kobiet. Autorzy wskazali również na znaczenie wykształcenia ofiar działań mobbingowych. Ofiarami najczęściej są osoby z wykształceniem podstawowym, co związane jest z ich relatywnie słabą pozycją w organizacji, a najrzadziej osoby z wykształceniem wyższym. W podsumowaniu tekstu Autorzy zauważają, iż poprawa organizacji pracy oraz korekty w obszarze kultury organizacyjnej powinny umożliwić ograniczenie występowania mobbingu w organizacjach. Dwudziesty pierwszy numer Przeglądu Nauk Stosowanych zamyka artykuł autorstwa Natalii Boichuk, pt. „Wybrane makroekonomiczne determi-

nanty imigracji Ukraińców do Polski” podejmuje problematykę determinant imigracji ludności ukraińskiej w kontekście wzrostu gospodarczego Polski i Ukrainy. Autorka wskazała, iż rosnąca inflacja, spadek poziomu wynagrodzeń oraz niskie wskaźniki makroekonomiczne skutkują nasileniem się procesu emigracji z Ukrainy. Z drugiej strony imigracja z Ukrainy przekłada się na zwiększenie podstawowych mierników wzrostu gospodarczego w Polsce. W podsumowaniu Autorka wskazuje jednak, iż imigracja z Ukrainy skutkuje spowolnieniem tempa wzrostu wynagrodzeń. Autorka wskazuje również, iż to wzrost gospodarczy w Polsce oraz różnica w wynagrodzeniach są czynnikami przyciągającymi imigrantów z Ukrainy.

Redaktorzy tomu wraz z Redakcją Przeglądu Nauk Stosowanych wyrażają nadzieję, iż przedstawione w numerze publikacje będą stanowiły cenny przyczynek do dyskusji naukowej, inspirację do dalszych badań naukowych oraz drogowskaz dla praktyków i decydentów.

Jolanta Maj
Filip Tereszkiwicz

Literatura

- [1] Danikowski M., *Działania Unii Europejskiej w wymiarze zewnętrznym w kontekście ochrony praw obywatela Unii Europejskiej*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 14.
- [2] Grochalski S.M., Neutralność państwa jako kategoria prawna. Aspekt historyczny i współczesny”, [w:] Ganowicz E. (red.) *Artificem commendat opus. Region–Pamięć–Polityka. Studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2018.
- [3] Grott K., Szostak M., *Bezpieczeństwo obiegu dokumentów w sądach administracyjnych*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 14.
- [4] Szewczyk P.: *Euroazjatycka Unia Gospodarcza. System instytucjonalny i prawny*, Toruń 2018.
- [5] Szewczyk P.: *Euroazjatycka Unia Gospodarcza a Unia Europejska jako międzynarodowe organizacje o charakterze rządowym*, „Przegląd Nauk Stosowanych”, 2017, nr 17.
- [6] Zieliński M.: *Koncepcja CSR z perspektywy korzyści ekonomicznych*, [w:] Kuzior A. (red.) *Wartości etyczne, racjonalność i jakość jako wyznaczniki zrównoważonego rozwoju i społecznego zaangażowania organizacji*, Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej 2016.
- [7] Zieliński M., Jonek-Kowalska I.: *CSR activities in the banking sector in Poland*, [w:] Soliman K. (red.) *Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020: From Regional Development Sustainability to Global Economic Growth*, International Business Information Management Association 2017.

ROLA SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY W PROCESIE MIĘDZYREGIONALNEJ INTEGRACJI

Streszczenie: Szanghajska Organizacja Współpracy (SZOW) to międzynarodowa organizacja o charakterze rządowym, którą od 8 czerwca 2017 r. tworzy osiem państw członkowskich, a mianowicie: Federacja Rosyjska, Chińska Republika Ludowa, Republika Kazachstanu, Republika Kirgistanu, Republika Uzbekistanu, Republika Tadżykistanu, Republika Indii oraz Islamska Republika Pakistanu. Warto podkreślić, że dwa ostatnie państwa, tj. Republika Indii oraz Islamska Republika Pakistanu, formalnie pozostają w stanie wojny. Zgodnie z art. 1 Karty SZOW do głównych celów analizowanej organizacji należy: umacnianie pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie euroazjatyckim, przeciwdziałanie międzynarodowemu terroryzmowi, separatyzmowi oraz ekstremizmowi czy też wspólna walka państw członkowskich z nielegalnym handlem narkotykami, bronią i innymi rodzajami ponadnarodowej działalności przestępczej.

THE ROLE OF THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION IN THE INTERREGIONAL INTEGRATION PROCESS

Summary: The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is an international organization of governmental character, established on the 8th June 2017. It is formed by eight Member States, such as: the Russian Federation, the People's Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Kyrgyzstan, the Republic of Uzbekistan, the Republic of Tajikistan, the Republic of India and the Islamic Republic of Pakistan. It should be emphasized that the last two states, namely: the Republic of India and the Islamic Republic of Pakistan, remain formally at war. According to Art. 1 of the Charter of the SOW, the main objectives of the analyzed organization are: strengthening peace; keeping security and stability in the Eurasian region; suppressing international terrorism, separatism and extremism; fighting against illicit drugs and arms trafficking, as well as other types of transnational criminal activity.

słowa kluczowe: Szanghajska Organizacja Współpracy, rządowa organizacja międzynarodowa, integracja międzyregionalna.

keywords: The Shanghai Cooperation Organization, governmental international organization, interregional integration.

1. WSTĘP

Początków Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SZOW) jako międzynarodowej organizacji o charakterze rządowym należy doszukiwać się już w dniu 14 czerwca 2001 r., kiedy to podczas szóstego szczytu szanghajskiego forum pięciu państw: Chińskiej Republiki Ludowej, Federacji Rosyjskiej, Republiki Kazachstanu, Republiki Kirgistanu i Republiki Tadżykistanu przyjęto Deklarację o utworzeniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy, do której

podówczas przyłączyło się także szóste państwo – Republika Uzbekistanu [Konończuk 2007: 18; Jegorow 2014: 460]. Przywołana Deklaracja określała w swej treści polityczny cel, jakim było poddanie forum „Szanghajskiej Piątki” stopniowemu procesowi instytucjonalizacji, a w konsekwencji przekształcenie owego forum w rządową organizację międzynarodową [Milk 2019: 28–29]. W akcie tym ponadto postulowano istnienie, promowanie oraz pogłębienie stosunków dobrosąsiedzkich, wzmocnienie zaufania w dziedzinie wojskowości oraz wzajemną redukcję sił zbrojnych w strefie przygranicznej. Opisywana Deklaracja oprócz podkreślania takich wspólnych wartości jak: utrzymanie pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie oraz na świecie, stanowi też o poszanowaniu powszechnie uznanych norm prawa międzynarodowego, zasady wzajemnego uznania niepodległości, suwerenności i integralności terytorialnej, zasady równości, rozwiązywania sporów w drodze wzajemnych konsultacji bez ingerencji w sprawy wewnętrzne, zasady niestosowania siły militarnej lub groźby użycia siły czy zasady wyrzeczenia się jednostronnej przewagi militarnej na terenach sąsiednich. Akt ten służył i służy wyrażeniu zaangażowania jego sygnatariuszy w projekt rozwoju integracji wojskowej na obszarze euroazjatyckim. Analizowana Deklaracja była przy tym przede wszystkim wyraźną zapowiedzią utworzenia sojuszu militarnego, po pierwsze, traktującego priorytetowo regionalne bezpieczeństwo i podejmującego wszelkie niezbędne wysiłki na rzecz tego bezpieczeństwa, a po drugie, inicjującego wzajemną współpracę w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi, separatyzmowi i ekstremizmowi. Wreszcie akt ten w terminie z góry wskazanym zakładał utworzenie ściśle określonej w swej strukturze i kompetencjach regionalnej organizacji o charakterze międzypaństwowym. Wprost wyrażono to bowiem w postanowieniach tejże Deklaracji, a mianowicie: „(...) na podstawie tej deklaracji i dokumentów wcześniej przyjętych przez głowy państw w ramach Szanghajskiej Piątki, zostanie opracowany projekt Karty Szanghajskiej Organizacji Współpracy, który będzie zawierał jasne określenie celów, przedmiotu, zadań oraz kierunków perspektywicznej współpracy w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy, a także będzie normować zasady i procedury przyjęcia nowych członków, moc prawną decyzji organów tej organizacji, sposoby interakcji z innymi organizacjami międzynarodowymi oraz zostanie złożony do podpisu na spotkaniu szefów państw w 2002 r.” [Deklaracja o utworzeniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy].

2. CHARAKTER PRAWNY SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY JAKO PODMIOTU PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO PUBLICZNEGO

Szanghajska Organizacja Współpracy, jak zostało to już zauważone, jest międzynarodową organizacją o charakterze rządowym, gdyż organizacje międzynarodowe o charakterze pozarządowym tworzą podmioty inne niż państwa na podstawie prawa krajowego [Milk 2019: 29]. Zarówno państwa jak i organizacje międzynarodowe o charakterze rządowym (w dalszej części artykułu

określane jako organizacje międzynarodowe) są podmiotami prawa międzynarodowego publicznego. Organizacje międzynarodowe pozostają jednak podmiotami wtórnymi prawa międzynarodowego publicznego w przeciwieństwie do państw będących suwerennymi i pierwotnymi podmiotami prawa międzynarodowego publicznego [Tunkin 1970: 359–365.]. Państwa, jako pierwotne i suwerenne podmioty prawa międzynarodowego publicznego, cechuje niezależność od innych tego rodzaju podmiotów, a także kompetencja do całościowego normowania wszelkich stosunków na określonym terytorium [Erlich 1958: 10]. Emanacją tej samowładności i całościowości państwa jest jego wola wyrażona w procesie kształtowania międzynarodowej współpracy.

Zakres kompetencji oraz stopień rozwoju struktury instytucjonalnej danej organizacji międzynarodowej pozostaje zatem wprost uzależniony od woli państw założycielskich oraz ewentualnych późniejszych zmian w obszarze interesów państw członkowskich. Stąd niektóre organizacje wyposażone są jedynie w minimalną strukturę instytucjonalną w postaci sekretariatu organizacji będącego zarazem organem administracyjnym dbającym o bieżące działanie tego wtórnego podmiotu prawa międzynarodowego publicznego. Wystarczy przecież aby najskromniejszy aparat administracyjny danej organizacji międzynarodowej był stały i autonomiczny. Instytucjonalną autonomię organizacji gwarantuje natomiast międzynarodowe gremium urzędnicze działające niezależnie od państw członkowskich oraz własny budżet owej organizacji międzynarodowej. Szczególnym zaś wyrazem autonomii instytucjonalnej danej organizacji jest uzyskanie przez nią osobowości prawnomiędzynarodowej, która często zostaje wyraźnie wyartykułowana w traktacie konstytucyjnym. Osobowość prawnomiędzynarodową równie często uzupełnia zagwarantowana w traktacie konstytucyjnym szeroka podmiotowość w zakresie prawa krajowego umożliwiająca autonomiczne zaspokajanie bieżących potrzeb organizacji [Milk 2019: 36–37].

Przytoczona powyżej Deklaracja o utworzeniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy, chociaż szczegółowo określała zadania, cele, sposób działania, a nawet datę powstania Szanghajskiej Organizacji Współpracy, to nigdy nie uzyskała charakteru obowiązującej umowy międzynarodowej. Deklaracja ta, w ocenie autora niniejszego artykułu, zawierała i zawiera jedynie normy określone w doktrynie jako *soft law*. Z jednej bowiem strony postanowienia tego aktu nie mają charakteru wiążącego, a z drugiej strony – posiadały i posiadają swoistą doniosłość prawną. Postanowienia tegoż aktu stały się w konsekwencji czymś więcej niż tylko deklaracjami politycznymi. Dobitnie o tym świadczy zawarta 7 czerwca 2002 r. Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy która od 19 września 2003 r. wiąże państwa członkowskie SZOW, a ponadto szczegółowo reguluje zadania, cele i wytyczne zawarte w Deklaracji o utworzeniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy, w tym strukturę i kompetencje przedmiotowej organizacji. Owa deklaracja, zachowując *signum specificum* międzynarodowego prawa „miękkiego” w postaci niewiążącego charakteru, spełniła rolę inicjatora procesu prawotwórczego, określanego przez niektórych

autorów mianem tzw. „twardnienia” norm prawa międzynarodowego. Tym samym normy te wraz z wejściem w życie w dniu 19 września 2003 r. Karty Szanghajskiej Organizacji Współpracy z 7 czerwca 2002 r. zostały uściśnione, wyraźnie sformułowane, a przede wszystkim zyskały moc wiążącą.

O istnieniu, funkcjonowaniu i kompetencjach Szanghajskiej Organizacji Współpracy stanowi Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy z 7 czerwca 2002 r. Przywołana umowa międzynarodowa zawiera postanowienia określające kompetencje delegowane przez państwa członkowskie na rzecz wskazanej w tejże umowie organizacji. Uprawnienia tytułowej organizacji mają wobec tego charakter wtórny i ograniczone są wolą państw członkowskich. Na strukturę instytucjonalną Szanghajskiej Organizacji Współpracy składa się przede wszystkim sekretariat będący stałym organem administracyjnym tego podmiotu, na którego czele stoi Sekretarz Wykonawczy. Wedle art. 11 Karty SZOW, Sekretarz Wykonawczy, jego zastępcy i inni urzędnicy sekretariatu mianowani są spośród obywateli państw członkowskich. Wszyscy ci urzędnicy i funkcjonariusze, w myśl przytoczonego powyżej artykułu, wykonując swoje obowiązki nie zwracają się o instrukcje do żadnego państwa członkowskiego, powinni też powstrzymać się od wszelkich działań, które mogłyby wpłynąć na ich pozycję jako urzędników międzynarodowych. Państwa członkowskie natomiast, według analizowanego artykułu 11, zobowiązują się szanować międzynarodowy charakter obowiązków Sekretarza Wykonawczego, jego zastępców i personelu sekretariatu oraz nie wywierać na nich wpływu podczas wykonywania obowiązków w ramach organizacji. Szanghajska Organizacja Współpracy, jak stanowi art. 12 Karty SZOW, posiada też swój własny budżet, który tworzony jest i realizowany na mocy umowy między państwami członkowskimi. Wreszcie tytułowa organizacja została wyposażona przez państwa członkowskie w międzynarodową osobowość prawną, a także w wewnątrzpaństwową osobowość prawną. Zgodnie z art. 15, zdanie pierwsze, Karty SZOW organizacja ta posiada odrębną od państw podmiotowość prawnomiędzynarodową, zaś w myśl art. 15, zdanie trzecie, Karty SZOW, owa organizacja posiada wewnątrzpaństwową osobowość prawną, a przez to może, między innymi, zawierać umowy cywilnoprawne, nabywać i zbywać ruchomości oraz nieruchomości, być powodem oraz pozywana w sporach sądowych, otwierać konta bankowe czy dokonywać transakcji gotówkowych [Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy].

3. ZAKRES PODMIOTOWY SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY

Tytułowa organizacja została utworzona przez sześć państw–sygnatariuszy Karty Szanghajskiej Organizacji Współpracy, tj.: Federację Rosyjską, Chińską Republikę Ludową, Republikę Kazachstanu, Republikę Kirgistanu, Republikę Uzbekistanu oraz Republikę Tadżykistanu. 8 czerwca 2017 r. podczas szczytu w Astanie do Szanghajskiej Organizacji Współpracy przystąpiły jeszcze dwa państwa: Republika Indii oraz Islamska Republika Pakistanu. Te dwa państwa,

co należy podkreślić, pozostają wobec siebie formalnie w stanie wojny. SZOW stanowi zatem dla Republiki Indii wspieranej przez Federację Rosyjską i Islamskiej Republiki Pakistanu wspieranej przez Chińską Republikę Ludową jedyną platformę dialogu międzypaństwowego mogącą służyć rozładowywaniu potencjalnych napięć i rywalizacji [Lang 2017: 1].

Zgodnie z art. 14, zdanie drugie, Karty SZOW, państwo lub organizacja międzynarodowa może uzyskać status obserwatora lub status partnera w dialogu przy Szanghajszej Organizacji Współpracy [Karta Szanghajszej Organizacji Współpracy]. Do chwili obecnej statusu obserwatora przy SZOW nie uzyskała żadna międzynarodowa organizacja. Ów status obserwatora posiadają natomiast cztery państwa: Republika Białorusi, Republika Mongolii, Islamska Republika Iranu oraz Islamska Republika Afganistanu. Te dwa ostatnie państwa w 2012 r. otrzymały polityczne wsparcie ze strony Szanghajszej Organizacji Współpracy, która to skrytykowała eskalowanie napięć wokół Iranu i Afganistanu przez Stany Zjednoczone [Strachota 2012: 1]. Podobnie i statusu partnera w dialogu przy SZOW nie uzyskała do chwili obecnej żadna międzynarodowa organizacja, status ten posiada jednak sześć państw: Republika Armenii, Królestwo Kambodży, Federacyjna Republika Demokratyczna Nepalu, Demokratyczno-Socjalistyczna Republika Sri Lanki oraz Republika Turcji [Lang 2017: 1].

Wskazując na zakres podmiotowy Szanghajszej Organizacji Współpracy należy odnieść się do innej funkcjonującej w tym regionie organizacji mającej charakter sojuszu wojskowego, a mianowicie do: Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ). Spośród bowiem sześciu państw członkowskich OUBZ cztery państwa, tj. Federacja Rosyjska, Republika Kazachstanu, Republika Kirgistanu oraz Republika Tadżykistanu wchodzi w skład SZOW, a pozostałe dwa: Republika Białorusi i Republika Armenii posiadają kolejno: status obserwatora przy SZOW oraz statusu partnera w dialogu przy SZOW [Darczewska 2007: 33–36; Nikitina 2011: 48]. Islamska Republika Afganistanu natomiast jest państwem obserwatorem przy obu organizacjach. Państwa członkowskie obu organizacji współpracują zatem w ramach podobnych sojuszów wojskowych funkcjonujących w jednym euroazjatyckim regionie i w przeważającej większości pozostają poza strukturami militarnymi państw Europy Zachodniej oraz Stanów Zjednoczonych. Jedynym wyjątkiem w tym względzie jest Republika Turcji – państwo członkowskie Paktu Północnoatlantyckiego oraz partner w dialogu przy Szanghajszej Organizacji Współpracy – która to Republika w przyszłości może stać się członkiem tej ostatniej organizacji. Prezydent Turcji bowiem w listopadzie 2016 r. zaproponował akcesję reprezentowanego przez siebie państwa do Szanghajszej Organizacji Współpracy jako alternatywy dla dalszych negocjacji z Unią Europejską [Lang 2017: 1].

4. WYBRANE ASPEKTY ZAKRESU PRZEDMIOTOWEGO TYTUŁOWEJ ORGANIZACJI

Zgodnie z art. 1 Karty SZOW do głównych celów i zadań analizowanej organizacji nie tylko należy sfera umacniania pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie, przeciwdziałanie terroryzmowi, separatyzmowi oraz ekstremizmowi czy też wspólna walka państw członkowskich z nielegalnym handlem narkotykami, bronią i innymi rodzajami ponadnarodowej działalności przestępczej. Przywołany artykuł wskazuje również na potrzebę skutecznej współpracy regionalnej w zakresie gospodarczym, edukacyjnym, energetycznym, transportowym, kredytowym, finansowym, a także w obszarze promowania kultury i sztuki.

Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy nie zawęży zatem wzajemnych procesów integracyjnych tylko do obszaru bezpieczeństwa, lecz poszerza ten zakres przedmiotowy o szeroko rozumianą współpracę gospodarczą oraz kulturalną [Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy]. Szanghajska Organizacja Współpracy nie jest typowym sojuszem militarnym, a dowodem na tę okoliczność niech będzie propozycja prezydenta Republiki Uzbekistanu aby powołać bank SZOW albo propozycja prezydenta Republiki Kazachstanu by ustanowić wspólną walutę SZOW. Tym niemniej, mimo szerokich założeń integracyjnych Szanghajska Organizacja Współpracy nie wypracowała żadnych postanowień w zakresie wspólnego systemu finansowego, nie powołano też ku temu odpowiedniej struktury instytucjonalnej [Strachota 2014: 1].

Inaczej rzecz ma się w przypadku wspólnych działań państw członkowskich w sferze bezpieczeństwa. Według art. 4 ust. 1 Karty SZOW jednym ze statutowych organów Szanghajskiej Organizacji Współpracy jest Regionalna Struktura Antyterrorystyczna (RSA). Organ ten, zgodnie z art. 2 umowy między państwami członkowskimi SZOW w zakresie regionalnej struktury antyterrorystycznej z 7 czerwca 2002 r., ma swoją siedzibę w Taszkencie a terenowe biura w zakresie swoich potrzeb może lokować w każdym z państw członkowskich Szanghajskiej Organizacji. RSA to stały organ kolegialny wyznaczony w celu koordynacji wyspecjalizowanych organów państw członkowskich w walce z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem. Ów organ nie został wyposażony w prawnomiędzynarodową podmiotowość prawną, posiada jednak wewnątrzpaństwową osobowość prawną, może zatem, w ramach swojej działalności, zawierać umowy cywilnoprawne, nabywać i zbywać ruchomości oraz nieruchomości, otwierać i prowadzić rachunki bankowe w dowolnej walucie czy też wszczynać procesy sądowe. W myśl art. 6 przywołanej umowy, RSA została umocowana do gromadzenia i analizy informacji dotyczących zwalczania terroryzmu, separatyzmu oraz ekstremizmu, a także do dostarczania tych informacji na żądanie właściwych organów państw członkowskich. Ponadto organ ten jest zobowiązany udzielić pomocy właściwym organom państw członkowskich, na wniosek tychże państw, w przygotowaniu i prowadzeniu działań antyterrorystycznych, dowodzeniu sztabem, w przepro-

wadzeniu ćwiczeń operacyjno-taktycznych, w szkoleniu specjalistów dla jednostek antyterrorystycznych czy w międzynarodowym wyszukiwaniu osób, które dopuściły się aktów terrorystycznych. Regionalna Struktura Antyterrorystyczna składa się z Rady RSA i Komitetu Wykonawczego.

W skład Rady RSA wchodzi przedstawiciele każdego państwa członkowskiego Szanghajskiej Organizacji. Owa Rada zorganizowana jest w taki sposób, aby mogła funkcjonować bez przerwy. W tym celu każde z państw członkowskich winno oddelegować własnych przedstawicieli na stałe do reprezentacji w tym organie. Natomiast Komitet Wykonawczy składa się z dyrektora i takiego personelu, który jest odpowiednio wyszkolony do podejmowania zadań statutowych w ramach RSA [Porozumienie między państwami członkowskimi SZOW o regionalnej strukturze antyterrorystycznej].

Karta Szanghajskiej Organizacji nie zawiera jednak żadnych postanowień o szczególnych uprawnieniach SZOW w odniesieniu do reagowania w sytuacjach kryzysowych. Organizacja ta nie jest władna podejmować jakichkolwiek działań bez uprzedniego wniosku i zgody zainteresowanego państwa członkowskiego. Wszelkie wyłączne kompetencje tej organizacji w sferze bezpieczeństwa ograniczone pozostają właściwie do ustalenia wspólnych celów i obszarów, określanych jako: „wieloaspektowy rozwój współpracy w zakresie wzmocnienia pokoju, bezpieczeństwa oraz stabilności w regionie” (art. 1 Karty SZOW). W najszersze wyłączne uprawnienie w sferze bezpieczeństwa Szanghajska Organizacja Współpracy została wyposażona decyzją Rady Szeffów Państw SZOW – naczelnego organu tej organizacji – w dniu 16 czerwca 2009 r. Rada Szeffów Państw wyraziła wtedy zgodę na podejmowanie politycznych i dyplomatycznych środków reagowania w sytuacjach zagrażających pokojowi, bezpieczeństwu i stabilności w regionie. Przywołana decyzja w kategoriach „sytuacji zagrażających pokojowi, bezpieczeństwu i stabilności w regionie” klasyfikuje zarówno terytoria państw-członków SZOW jak i terytoria państw trzecich. Z drugiej jednak strony podejmowane w imieniu Szanghajskiej Organizacji środki polityczne i dyplomatyczne będą raczej ograniczać się do wydawania stosownych oświadczeń. Natomiast jedynie na terytorium państw członkowskich, w sytuacji zagrażającej pokojowi, bezpieczeństwu i stabilności w regionie, mogą być: realizowane konsultacje na różnych szczeblach, wyznaczani upoważnieni przedstawiciele SZOW, tworzone grupy robocze do oceny sytuacji czy też może być zapewniana niezbędna pomoc ze strony Szanghajskiej Organizacji [Gołub 2014: 6].

5. KOMPETENCJE SZANGHAJSKIEJ ORGANIZACJI WSPÓŁPRACY W SFERZE NORMOWANIA STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Organizacja międzynarodowa, podobnie jak państwo, staje się uczestnikiem stosunków międzynarodowych w oparciu o posiadane kompetencje. Jednakże suwerenne i pełne kompetencje w przypadku państw, w odniesieniu do organizacji międzynarodowej mają charakter wtórny, delegowany przez państwa członkowskie, a przede wszystkim pozostają ograniczone wolą tychże

państw [Amerasinghe 2005: 92–100]. Organizacja międzynarodowa, jak to już zostało zaznaczone, jest wtórnym podmiotem prawa międzynarodowego publicznego. Organizacja międzynarodowa jest też podmiotem niesuwerennym. Istnienie organizacji międzynarodowej, jej wszelkie kompetencje, a także ich zakres zależą tylko i wyłącznie od państw członkowskich. Pozostaje zatem, nie tylko teoretyczna, możliwość, aby nowo powstała organizacja międzynarodowa w ogóle nie została wyposażona w kompetencje do normowania stosunków międzynarodowych [Guzman 2013: 999–1025].

Szanghajską Organizację Współpracy charakteryzuje brak kompetencji do zawierania umów międzynarodowych. Co prawda, zgodnie z art. 14 Karty Szanghajskiej Organizacji Współpracy, organizacja ta może wchodzić we wzajemne interakcje oraz prowadzić dialog z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi. Jednak ani Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy ani żadna inna umowa zawarta przez państwa członkowskie tej organizacji nie wyposaża owej Szanghajskiej Organizacji Współpracy w wyraźnie określoną kompetencje do zawierania umów międzynarodowych z innymi podmiotami prawa międzynarodowego publicznego. Tym samym państwa członkowskie nie przekazały swojego pierwotnego uprawnienia do zawierania umów międzynarodowych, nawet w najmniejszym zakresie, Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Ponadto, w myśl art. 14 Karty SZOW, zdanie trzecie, akt ten nie wpływa w żaden sposób na prawa i obowiązki państw członkowskich dotyczące współpracy z innymi podmiotami prawa międzynarodowego publicznego, a wynikające z innych umów międzynarodowych [Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy].

Organem uprawnionym do podejmowania wzajemnych interakcji oraz dialogu w imieniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy jest Rada Szeów Państw. Ów naczelnym organu pierwszego stopnia ma charakter międzypaństwowy, sesyjny, deliberyujący i plenarny. W skład tego organu wchodzi najwyższą rangą przedstawiciele wszystkich państw członkowskich. Każde z tych państw posiada jednego przedstawiciela w Radzie Szeów Państw, który to występuje w imieniu tylko i wyłącznie reprezentowanego państwa. Posiedzenia analizowanego organu odbywają się raz w roku. Rada Szeów Państw rozstrzyga zasadnicze zagadnienia dotyczące funkcjonowania SZOW, określa strategię działania tej organizacji, jej kierunki i perspektywy rozwoju, a także podejmuje decyzje w obszarze współpracy z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi. Organ ten wydaje decyzje jedynie w pełnym składzie poprzez aklamację. Wyjątek od wskazanej reguły stanowi prawo do przyjęcia decyzji w zakresie wystąpienia jednego z państw członkowskich. Wówczas Rada Szeów Państw władna jest wydać wiążącą decyzję przy braku obecności przedstawiciela państwa występującego – winna to jednak uczynić z zachowaniem dotychczasowych dwóch warunków: uczestnictwa i jednomyslności pozostałego składu Rady. Przewodnictwo w Radzie Szeów Państw sprawowane jest w sposób rotacyjny w kolejności alfabetycznej nazw państw członkowskich. Korzysta się w tym względzie z alfabetu rosyjskiego. O alfabetycznej kolejno-

ści decyduje nazwa państwa a nie personalia jej przedstawiciela [Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy].

Innym organem Szanghajskiej Organizacji Współpracy, który ma wpływ na wzajemne interakcje i dialog z państwami trzecimi oraz organizacjami międzynarodowymi jest Rada Ministrów Spraw Zagranicznych. Organ ten ma charakter przede wszystkim doradczy wobec Rady Szefów Państw. Rada Ministrów Spraw Zagranicznych analizuje zasadnicze zagadnienia dotyczące funkcjonowania SZOW, również w zakresie współpracy z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi. Analizowany organ przygotowuje posiedzenia Rady Szefów Państw i konsultuje sprawy będące przedmiotem rozstrzygnięć organu naczelnego Szanghajskiej Organizacji [Śliwa 2012: 18]. W wypadkach nadzwyczajnych Rada Ministrów Spraw Zagranicznych wydaje oświadczenia w imieniu SZOW. Rada ta zbiera się co do zasady na miesiąc przed posiedzeniem Rady Szefów Państw. Nadzwyczajne posiedzenia Rady Ministrów Spraw Zagranicznych zwoływane są z inicjatywy co najmniej dwóch państw członkowskich i za zgodą ministrów spraw zagranicznych wszystkich pozostałych państw członkowskich [Karta Szanghajskiej Organizacji Współpracy]. Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, podobnie jak Rady Szefów Państw, nie posiada żadnych kompetencji do zawierania umów międzynarodowych w imieniu i na rzecz Szanghajskiej Organizacji Współpracy z podmiotami trzecimi

6. ZAKOŃCZENIE

Państwa tworząc organizacje międzynarodową przekazują jej część własnych suwerennych uprawnień, gdyż jako pojedyncze podmioty prawa międzynarodowego publicznego nie są w stanie reprezentować wystarczająco skutecznie swoich interesów, a mają nadzieje, że uczyni to utworzona organizacja. Zakres prerogatyw nowej organizacji staje się często wypadkową szacunków poszczególnych państw, w myśl których organizacja, wyposażona w ograniczone, lecz zbiorowe uprawnienia członków, będzie mogła lepiej reprezentować interesy każdego pojedynczego państwa niż to państwo zdoła uczynić samemu. Szanghajska Organizacja Współpracy na tle innych organizacji integracyjnych nie została wyposażona w przesadnie szerokie prerogatywy. Organizacja ta uzyskała zaledwie pewne kompetencyjne minimum w postaci prawnomiędzynarodowej podmiotowości oraz wewnątrzpaństwowej osobowości prawnej. Z tego powodu osiągnięcie przez Szanghajską Organizację Współpracy stawianych jej celów, takich jak: umacnianie bezpieczeństwa i stabilności w regionie euroazjatyckim, a także pogłębianie międzypaństwowej współpracy w obszarze politycznym, gospodarczym i informacyjnym może być utrudnione.

Organizacja ta, chociażby ze względu na fakt iż nie została wyposażona w *ius tractatum*, posiada znacznie mniejsze uprawnienia oraz możliwości w zakresie kształtowania współpracy międzynarodowej. Tym niemniej instytucjonalna współpraca z tytułową organizacją nie jest nie możliwa. Zgodnie

bowiem z art. 14 Karty SZOW każde państwo lub organizacja międzynarodowa może ubiegać się o uzyskanie statusu partnera w dialogu lub statusu obserwatora przy Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Natomiast państwo zainteresowane ściślejszą współpracą instytucjonalną ma prawo, według art. 13 Karty SZOW, ubiegać się o akcesję do tej organizacji. Z zastrzeżeniem jednak, iż Szanghajska Organizacja Współpracy jako organizacja półotwarta skupia tylko państwa regionu euroazjatyckiego.

Szanghajska Organizacja Współpracy zapewnia państwom członkowskim, w ramach Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej, pomoc w przygotowaniu i prowadzeniu działań antyterrorystycznych, dowodzeniu sztabem, przeprowadzaniu ćwiczeń operacyjno-taktycznych, szkoleniu specjalistów dla jednostek antyterrorystycznych czy w międzynarodowym wyszukiwaniu osób, które dopuściły się aktów terrorystycznych. Tym samym SZOW nie stanowi tylko i wyłącznie platformy dialogu międzypaństwowego w regionie euroazjatyckim. Choć i tę ostatnią okoliczność należy docenić, gdyż tytułowa organizacja pozwala na rozładowanie potencjalnych napięć nawet pomiędzy państwami członkowskimi będącymi wobec siebie formalnie w stanie wojny. Konkludując, decyzja o tym czy w przyszłości dojdzie do głębszej integracji w ramach SZOW niezmiennie należy do państw członkowskich tej organizacji, ponieważ reprezentująca je organizacja póki co nie została wyposażona w żadne znaczące prerogatywy w sferze normowania stosunków międzynarodowych

Literatura

- [1] Amerasinghe Ch.F.: *Principles of the Institutional Law of International Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press 2005.
- [2] Darczewska J.: *Rosyjskie siły zbrojne na froncie walki informacyjnej. Dokumenty strategiczne* „Prace OSW” 2007, nr 57.
- [3] Jegorow S. A.: *Słownik międzynarodowego prawa*. Moskwa: Izdatielstwo "Statut" 2014.
- [4] Erlich L.: *Prawo międzynarodowe*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1958.
- [5] Gołub K. Ju.: *Sistemy krizisnogo rieagirowanija w riegionalnych organizacijach*, „Wojenno-juridiceskij żurnal” 2014, nr 6.
- [6] Guzman A.: *International Organizations and the Frankenstein Problem*. “The European Journal of International Law” 2013, Vol. 24, No. 4.
- [7] Konończuk W.: *Fiasko integracji. WNP i inne organizacje międzynarodowe na obszarze postradzieckim 1991–2006*. „Prace OSW” 2007, nr 26.
- [8] Lang J.: *Szanghajska Organizacja Współpracy poszerza się o Indie i Pakistan*. „Analizy OSW” 2017.
- [9] Nikitina J.A.: *ODKB i SZOS kak modieliwzaimodiejstwija w sfierie riegionalnoj biezopasnosti*. „Indieks biezopasnosti” 2011, nr 2(97), t. 17.
- [10] Milk C.: *Fenomenologia regionalnej integracji państw. Studium prawa międzynarodowego, Regionalne Organizacje integracyjne z perspektywy analitycznej prawa międzynarodowego*, tom II, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2019.

- [11] Strachota K.: *Szczyt Szanghajskiej Organizacji Współpracy*. „Analizy OSW” 2012.
- [12] Strachota K.: *Szczyt Szanghajskiej Organizacji Współpracy – o azjatycki „koncert mocarstw”*. „Analizy OSW” 2014.
- [13] Śliwa Z.: *Kierunki rozwoju Szanghajskiej Organizacji Współpracy*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej 2012.
- [14] Tunkin G.: *Teorija międzynarodnego prawa*. Moskwa: Izdatielstwo "Ziercało" 1970.

Wykaz aktów prawnych wykorzystanych w artykule

- [1] Deklaracja o sozdanii Szanchajskoj organizacii sotrudniczestwa, priniata Priezidentom Kazachstana Nursułtanom Nazarbajewym, Priezidatielem KNR Czian Czeminiem, Priezidentom Kirgizii Askarom Akajewym, Priezidientom Rossii Władimirom Putinym, Priezidientom Tadżykistana Emomali Rachmonowym, Priezidientom Uzbekistana Islamom Karimowym 14 ijunia 2001 g. w Szanchaje, objawlena 15 ijunia 2001 g.
- [2] Chartija Szanchajskoj organizacii sotrudniczestwa ot 7 ijunia 2002 g., priniata wg Sankt-Pietierburgie, kotoraja wstupuła w siłu 19 sientiabria 2003 g.
- [3] Sogłaszenije mieźdu gosudarstwami – czlenami Szanchajskoj organizacii sotrudniczestwa o Riegiionalnoj antiterroristiczeskoj strukturie, kotoroje so-wierszeno w gorodie Sankt-Pietierburgie 7 ijunia 2002 g., s izmienienijami, wniesiennymi Protokołami ot 5 sientiabria 2003 g. i ot 16 awgusta 2007g.

adw. dr Paweł Szewczyk

Uniwersytet Opolski

Wydział Prawa i Administracji

Adres Wydziału: ul. Katowicka 87a, 45-060 Opole

e-mail: adwokat@pawelszewczyk.com

POLITECHNIKA
OPOLSKA

ISSN 2353-8899

